

Σημειώσεις που συνοδεύουν τις διαφάνειες του 1^{ου} μαθήματος

Βασίλης Τσελφές & Αντιγόνη Παρούση

1^η διαφάνεια

Τι θα κάνουμε σε αυτό το μάθημα...

Στο πρώτο μέρος του, θα επισκεφτούμε τον χώρο της κουλτούρας όπως τον έχουν κατασκευάσει κοινωνιολόγοι, κοινωνικοί ψυχολόγοι, ανθρωπολόγοι και τον συνοψίζει ο Orlando Patterson (2014). *Making Sense of Culture, Annual Review of Sociology*, Vol. 40, pp. 1-30 Published by: Annual Reviews Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/43049524>.

Το εγχείρημα μιας τέτοιας κατασκευής, κάποιιοι το θεωρούν αδύνατο (M. Sahlins). Γιατί, λένε, ο πολιτισμός αλλάζει διαρκώς. Μοιάζει με ένα ορμητικό ποτάμι, που μπορείς γενικά να το εντοπίσεις (διακρίνεις στο περίπου την κύτη του, τις όχθες του... που και αυτές αλλάζει διαρκώς) αλλά κανείς και ποτέ δεν μπορεί να μπει στον **ίδιο** ποταμό-πολιτισμό δύο φορές.

Έναν ποταμό σαν κι αυτόν θα επισκεφτούμε προσπαθώντας να αναπαραστήσουμε την έννοια-ιδέα της κουλτούρας. Και θεωρούμε ότι αυτή η προσπάθεια δεν είναι άχρηστη, γιατί υποψιαζόμαστε ότι ο ποταμός του πολιτισμού διαθέτει κάποιες σταθερές που αξίζει τον κόπο να συζητήσουμε.

Για παράδειγμα, εάν η **ταυτότητα** και η **συνέπεια** δεν έχουν επιβληθεί συμβολικά στις κοινωνικές πρακτικές από τους ανθρώπους, αλλά έχουν επιβληθεί από τους κοινωνιολόγους ή τους ανθρωπολόγους, δεν θα μπορούσε να υπάρξει κατανόηση ή ακόμα και λογική, πόσο μάλλον κοινωνία.

Επομένως προχωράμε, κρατώντας όμως στο μυαλό μας τον John Barth που λέει: η επιστημονική ή η φιλοσοφική πραγματικότητα είναι ένα ωραίο μέρος για να επισκεφθείτε, **αλλά** κανείς άνθρωπος δεν κατοικεί, ποτέ, εκεί.

Γι' αυτό, στο δεύτερο μέρος του μαθήματος, θα βάλουμε μέσα ανθρώπους για να δούμε τι θα γίνει. Ποιους ανθρώπους; Εμάς!

2^η διαφάνεια

Ο πολιτισμός αναδύεται ως μια μορφολογικά μεταβαλλόμενη αλλά δυναμικά σταθερή διαδικασία από τις πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις δύο συνιστωσών της ανθρώπινης σκέψης: των αισθημάτων (αυτών που προσλαμβάνουμε και

μορφοποιούμε με τις αισθήσεις) και της δράσης (αυτών που κάνουμε όταν παρεμβαίνουμε).

Μιας συνιστώσας **πολιτισμικής γνώσης** που αποτελείται από συλλογικά δημιουργημένες δηλωτικές, διαδικαστικές και αξιολογικές δομές γνώσης (θα τις λέμε **σχήματα**), που μοιράζονται άνισα, διατηρούνται από κοινού ή κατανέμονται, μεταξύ συγκεκριμένων δικτύων που συγκροτούνται από σχετιζόμενα πρόσωπα

Η άλλη συνιστώσα, αυτή της **πολιτισμικής πράξης**, αποτελείται από τους πρακτικούς κανόνες για τη χρήση των σχημάτων, καθώς και των εναλλακτικών γνώσεων που αναπαριστούν τα σχήματα με βάση τα διαφορετικά πλαίσια/συμφραζόμενα.

Από την αλληλεπίδραση πολιτισμικής γνώσης και πράξης αναδύονται μακροπρόθεσμα αλλαγές, τόσο από μεμονωμένες καινοτομίες αλλά και τυχαία γεγονότα, που επιλέγονται **επιδημιολογικά**, όσο και από τον μετασχηματισμό και την επαναλειτουργία συγκεκριμένων δομών γνώσης μέσω **catalyzed** καναλιών των δικτύων.

Σημειώνουμε, ότι το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του μαθήματός μας, στρέφεται τελικά στις πολιτισμικές κατανομές των μικρότερων δικτύων ανθρώπων που είναι πιο διαδεδομένα και τυπικά της σύγχρονης κοινωνικής ζωής. Και συγκεκριμένα των δικτύων που λειτουργούν μεταξύ παιδιών, μεταξύ παιδιών συγκεκριμένων ηλικιακών κατανομών (τα early childhood, τα tweens, οι teenagers), και των γονέων τους, των εκπαιδευτικών τους...

Να επανέλθουμε και να τα δούμε ένα-ένα τα κομμάτια του παραπάνω μοντέλου...

3^η διαφάνεια

Την Πολιτισμική γνώση αποτελούν σχήματα. Πακέτα δηλωτικών, διαδικαστικών γνώσεων και συναισθημάτων. Που θα πει ότι τα σχήματα έχουν νόημα όταν υποστηρίζονται από κάποιο σκοπό και μαθαίνονται όταν λειτουργήσουν για τον σκοπό αυτό, από όπου θα διαπιστωθεί και αν μας αρέσουν ή όχι.

Γιατί; Γιατί αυτό θα πει άνθρωπος.

Γιατί, το νόημα μιας έννοιας, μιας διαδικασίας, ενός μοντέλου, είναι η χρήση τους για κάποιο σκοπό. Δηλαδή, περιλαμβάνουν και τον σκοπό και το μοτίβο της χρήσης του σχήματος μέσα σε μια μορφή ζωής (Wittgenstein).

Για παράδειγμα: Τι σημαίνει «αριστεία»; Πες μου για ποιο σκοπό και με ποιον τρόπο τη χρησιμοποιείς και θα σου πω τι σημαίνει και αν μου αρέσει για να τη χρησιμοποιήσω.

Επιπλέον, η αναπόφευκτη σύνδεση με το συναίσθημα εμπλέκει τα σχήματα με την αισθητική διάστασή τους και την εκπαίδευση με την αισθητική διάσταση της μάθησης.

Το ότι κάτι έχει νόημα (στερείται νοήματος) σχετίζεται με το ότι είναι, για παράδειγμα, ενδιαφέρον (χωρίς ενδιαφέρον), σχετικό (άσχετο), όμορφο (άσχημο) ή διασκεδαστικό (βαρετό). Όλες αυτές οι λέξεις που σχετίζονται με το νόημα μπορούν να γίνουν κατανοητές ως αισθητικές κρίσεις που προσδιορίζουν αισθητικές εμπειρίες, υποδεικνύοντας το συναίσθημα ως κρίσιμη μεταβλητή για τη δημιουργία νοήματος.

Για παράδειγμα, αν ο εκπαιδευτικός κατασκευάζει ένα «ψηφιακό παιχνίδι» με στόχο τη μάθηση και οι μαθητές αντιλαμβάνονται το σχήμα «ψηφιακό παιχνίδι» ως διασκέδαση (επειδή τους αρέσει να το χρησιμοποιούν για τον σκοπό αυτό) τα πράγματα μπορεί να μην εξελιχθούν ικανοποιητικά ούτε για το μαθητή ούτε για τον εκπαιδευτικό, εξαιτίας της αισθητικής του παιχνιδιού... που πιθανότατα είναι προσανατολισμένη είτε στη μάθηση είτε στη διασκέδαση...

4^η διαφάνεια

Οι **κανόνες** και οι **αξίες** είναι επίσης πολιτισμικά σχήματα που σταθμίζουν κανονιστικά (πρέπει-δεν πρέπει) και συναισθηματικά (μας αρέσει ή όχι) τις δηλωτικές και διαδικαστικές δομές της πολιτισμικής γνώσης (τα σχήματα)... που υποθέτουμε ότι είναι **γενικά κατανοητά**.

Π.χ. η κοινωνική αρχή της «αξιοκρατίας»: όταν μιλάμε γι' αυτή ή όταν την εφαρμόζουμε, υποθέτουμε ότι και οι «άλλοι» την κατανοούν/ γνωρίζουν/ χρησιμοποιούν με τον ίδιο τρόπο.

Οπότε, πρέπει ή δεν πρέπει να εφαρμόζεται;

Πώς; Με ποιον/ ποιους τρόπο/τρόπους;

Μας αρέσουν ή όχι οι εφαρμογές της;

... ..

5^η διαφάνεια

Κανόνες και αξίες μεσολαβούν και σταθεροποιούν/ διαχέουν τα αποτελέσματα της ενεργοποίησης δηλωτικών και διαδικαστικών πολιτισμικών

γνώσεων (πολιτισμικών σχημάτων), **πάντα ατελώς**, επιτρέποντας την ανάδυση και σε διάφορες «εκ των πραγμάτων» διαφορές.

Π.χ. τα “golden boys” υφίστανται και δρουν ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της αξιοκρατίας ή κατά παρέκκλιση;

Το ρουσφέτι, ως παρέκκλιση της αξιοκρατίας, μας αρέσει ή όχι;

... ..

6^η διαφάνεια

Οι ίδιοι οι κανόνες και οι αξίες αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου από την άμεση εφαρμογή τους σε πραγματικές διαδικασίες, καταλήγοντας μερικές φορές σε αντιφατικά συμπεράσματα.

Π.χ. η αρχή της «πλειοψηφίας» στη Δημοκρατία συμβαδίζει ή αντιφάσκει προς της αρχή της «αξιοκρατίας»;

... ..

7^η διαφάνεια

Πάμε και στη δυναμική της πολιτισμικής πράξης...

8^η διαφάνεια

Η **ενεργοποίηση της γνώσης** παράγει πρακτική γνώση δεύτερης τάξης που στοχεύει στους πιο αποτελεσματικούς και κοινωνικά πιο ρεαλιστικούς τρόπους εφαρμογής της υφιστάμενης πολιτισμικής γνώσης, ανάλογα με παράγοντες όπως η κατάσταση, οι διαφορές ισχύος, οι περιβαλλοντικές συνθήκες...

Π.χ. δεξ την εφαρμογή της «αξιοκρατίας» στη σχέση των χρηματοπιστωτικών ομίλων (π.χ. τράπεζες) με τους πολίτες

... ..

9^η διαφάνεια

Οι **κατανομές** αναδύονται ως διαφοροποιημένα σύνολα πολιτισμικής γνώσης και πράξης, που επικεντρώνονται σε στόχους συλλογικοτήτων διαφορετικού μεγέθους: π.χ. επαγγελματικές ομάδες, συμμορίες, κοινότητες, λέσχες, οργανώσεις, κινήματα, κ.λπ.

Π.χ. δεξ τις διαφορές στη γνώση και την πράξη της «αξιοκρατίας» σε μια συμμορία και ένα κίνημα

... ..

Η **πολιτισμική οργάνωση/ οργανωτική κουλτούρα** και οι άλλες δικτυακές ροές, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων αφηγήσεων και των τελετών, αναδύονται από τις ρεαλιστικές πολιτισμικές διαδικασίες που διαχέονται και τεκμηριώνουν/ σταθεροποιούν οργανωτικούς αγωγούς δικτύων.

Π.χ. δεξ τη διαφορετική πολιτισμική οργάνωση που επιτρέπει στην πράξη της «αξιοκρατίας» να αναγορεύει άλλοτε εκλεγμένο Πρόεδρο και άλλοτε «ελέω Θεού» Βασιλιά στο ανώτατο κρατικό αξίωμα

... ..

10^η διαφάνεια

Πάμε τώρα, να γεμίσουμε με ανθρώπους τον τρέχοντα πολιτισμό μας

- Ατομικά (το ατομικό στη δουλειά μας) και στη συνέχεια σε ομάδες (το συλλογικό στη δουλειά μας) να γράψετε μέσα στα επόμενα 20 λεπτά:
- Τι κάνετε ή τι πρέπει να κάνετε **σε προσωπικό επίπεδο**, καθώς και
- Τι πρέπει να κάνουν σημαντικοί κατά την εκτίμησή σας **«άλλοι»**,
- έτσι ώστε να προκληθεί η ανάσχεση της **κλιματικής αλλαγής/ κρίσης** (πολιτισμική δηλωτική και διαδικαστική γνώση για την κλιματική αλλαγή)

Θα ακολουθήσει κριτική ανάλυση των δεδομένων που θα παραχθούν, η οποία θα συζητηθεί στο επόμενο μάθημα.